

működjük közre, melynek érvénytelensége esetén morális reputációján kívül jelentős anyagi kárt is szenvedhet.

Last, but not least: a kir. Kúria ítélete nem tölti el a jogász. közönséget azzal a megnyugvással, mit az igazság hirdetése eredményezni szokott.

Grosschmid szerint pedig a jogszabály alapja — és legfőbb támasza — nem a mögötte álló kényszerítő fizikai hatalom, hanem az emberi lélekben gyökerező igazság érzete.

S ha vonakodva — és „elfogultan“ is nyúltunk a kritika késéhez — és kíséreltük elemére bontani a problémát — kelletlenül kell bevallanunk — ebben az új jogszabályban nem találtuk meg a lelket: a megnyugtató és örök emberi igazságot.

Dr. Hirkó Boldizsár
budapesti kir. közjegyzőhelyettes.

Keletkezik-e igény a köztisztviselői illetmények foglалásmentességének megsértéséből?

Végrehajtási jogszabályaink a közszolgálati alkalmazottak illetményeinek lefoglalhatósága tekintetében korlátokat állítanak fel. Az 1908: XLI. t.-c. 6. §-a, az 1918: XXII. t.-c. 8. §-a, az 1929: XIV. t.-c. 6. §-a, az 1930: XLI. t.-c. 11. §-a, az 1912: XXXV. t.-c. 17. §-a meghatározzák, hogy az illetmények mely részét lehet végrehajtás alá vonni, mekkora összeget kell foglалásmentesen hagyni, sőt előírják azt is, hogy az illetmények lefoglalható része minő magánjogi tartozások kielégítésére vehető igénybe.¹⁾

E korlátozó rendelkezések alapja az a megfontolás, hogy a közszolgálati alkalmazottakat hivatali köteleességeik pártatlan teljesítésében anyagi gondok ne hátráltassák. A köztisztviselői fizetések mértékét ugyanis az államháztartás helyzete által kijelölt határok között, egyebek mellett annak a célnak szem előtt tartása alapján állapították meg, hogy a köztisztviselő szolgálati járandóságaiból fedezni tudja mindazokat a szükségleteket, amelyek hivatali feladatkörének jelentőségével, rangjával és társadalmi állásával együtt járnak, s ezáltal a hivatásának betöltéséhez szükséges anyagi feltételek is biztosítva legyenek. Ellenben természetesen nem lehetett figyelembe venni az illetmények ará-

¹⁾ Megjegyezzük, hogy az 1908: XLI. t.-c. 6. §-a eredeti tartalmában az 1918: XXII. t.-c. következtében ma csak igen kicsiny területen érvényesül. Az eredetileg csupán a polgári állami és a m. kir. államvasuti alkalmazottakra vonatkozó 1918: XXII. t.-c.-nek a korlátozó rendelkezéseit a törvény 11. §-a alapján kibocsátott 136.193/1918., 88.505/1924. és 400/1934. P. M. számú rendeletek kiterjesztették az országgyűlés két háza, a közmunkatanács, a kir. közalapítványok évi fizetéses alkalmazottaira, a vármegyei alkalmazottakra, a m. kir. honvédség, csendőrség, vámőrség és folyamőrség rangosztályba sorozott havidijasaira, az O. T. I. és M. A. B. I. tisztviselőire.

nyos összegének megállapításánál azt, hogy a járandóságok esetleg a köztisztviselő magánhitelezőinek követeléseire is fedezetül fognak szolgálni.²⁾

A végrehajtási jogszabályoknak e korlátozó rendelkezései ellenére a gyakorlatban előfordul, hogy az illetékes hatóságok a jogszabály helytelen értelmezése következtében a végrehajtást szenvedő közalkalmazott szolgálati illetményeiből többet utalványoznak ki a végrehajtató hitelező részére, mint amennyit a törvény szerint az illetményekből végrehajtás alá lehet vonni. Így — különösen az utóbbi időben — gyakran értelmezték úgy a törvényt, hogy az illetmények foglalásmentes hányadát a közalkalmazott kezéhez a foglalás hiányában tényleg kifizetett összeg alapul vétele mellett kell számítani, ennek megfelelően a végrehajtást szenvedett közalkalmazott illetményeit terhelő köztartozásokat nem az illetmények foglalás alá vonható részéből, hanem a törvény szerint foglalásmentesen hagyandó részből vették le s ezáltal a magánhitelezők követelésének az illetményekből leendő kielégítésére akkor is fedezetet nyújtottak, mikor a végrehajtás alá vonható illetményrész a törvéynél vagy a foglalás elsőbbségénél fogva korábban kielégítendő köztartozás címen történt igénybevétellel — a jogszabály helyes értelmezése mellett — már kimerült. A jogszabály ilyen értelmezése, illetve az ennek megfelelő kiutalás következtében a fizetésre nézve megállapított foglalásmentesség csorbát szenvedett. Sőt megtörtént az is, hogy a hatóságnak a helytelen törvényértelmezésen alapuló ilyen rendelkezése folytán hosszabb időn keresztül kevesebb jutott az esedékes illetményekből a közalkalmazott kezéhez, mint amennyit neki a törvény szerint meg kellett volna kapnia.

Ha ilyen esetben az illetékes hatóság utóbb meg is szüntette a szabálytalanságot és intézkedett az illetmény helyes utalványozása iránt, ez az intézkedés a dolog természete szerint csak a jövőre vonatkozott s a már korábban csonkán kiutalt járandóságokat nem érintette. Volt azonban olyan közalkalmazott is, aki nem elégedett meg a sérelem ilyen orvoslásával, hanem azt követelte, hogy a hatóságok által az illetmények kiutalása körül elkövetett szabálytalanság visszamenőleg is orvosoltassék s azok az összegek, amelyeket az illetmény foglalásmentes részből szabálytalanul utaltak a hitelező kezéhez, neki utaltassanak ki.

Kérdés már most, hogy a közzel: az állammal vagy más közttestülettel szemben támasztott ilyen követelésnek eleget le-

²⁾ V. ö. az 1876: XXXI. t.-c. miniszteri indokolását. (Az 1875. aug. 28-ra hirdetett országgyűlés képviselőházának irományai VII. kötet, 279. szám, 266. lap). Lényegükben ennek a törvénynek az 1. és 2. §-ában foglalt rendelkezések vétettek át a végrehajtási eljárásról szóló 1881: LX. t.-c. 54. és 56. §-aiba, illetve az azok helyébe lépett 1908: XLI. t.-c. 6. és 7. §-aiba (V. ö. az 1881: LX. t.-c. és 1908: XLI. t.-c. miniszteri indokolását; az 1875. aug. 28-ra hirdetett országgyűlés képviselőházának irományai 802. szám. XXV. kötet 80. lap, továbbá az 1906. máj. 19-re hirdetett országgyűlés képviselőházának irományai. 567. szám. XIV. kötet 504—505. lap.)

het-e tenni akár oly módon, hogy a hitelező kezéhez szabálytalanul kiutalt összegeket az érdekelt közalkalmazott részére újból kiutalják, akár pedig úgy, hogy a kérdéses összegeket a legközelebb esedékes illetmények foglalás alá vehető részéből más követelésének kielégítése előtt levonják és a hitelező helyett a végrehajtást szenvedő közalkalmazott kezéhez szolgáltatják ki?

Olyan jogszabály, amely lehetővé tenné, hogy az illetményekből a törvény rendelkezéseinek megsértésével lefoglalt és a hitelező részére kiutalt összegeket a köztisztviselő kezéhez újból kiutalják, egyáltalában nincsen. Ez természetes is, mert a kérdéses összegek, bár kiutalásuk nem a jogszabályoknak megfelelően történt, olyan tartozás kiegyenlítésére fordítottak, amely tartozás a végrehajtást szenvedő közalkalmazottat terhelte. A kiutalással a tisztviselőnek az állammal vagy más közttestülettel szemben fennálló követelése kielégítést nyert. Ha tehát a szóbanlevő összegeket a közalkalmazott kezéhez újból kiutalnák, az annyit jelentene, hogy a közalkalmazott az egyszer már neki — bár hitelezője címére — kiszolgáltatót járandóságot másod ízben kapja meg.

De nem adnak módot fennálló jogszabályaink arra sem, hogy a hitelező részére a törvény helytelen értelmezésével kiutalt összegeket a közalkalmazott akként kapja vissza, hogy a kérdéses összegeket a legközelebb esedékes járandóságok letiltott részéből levonják és a végrehajtató helyett az ő kezéhez fizessék ki. A járandóságok egy részének a végrehajtási jogszabályokban körülírt foglalásmentessége ugyanis oly kedvezmény, amely a közalkalmazott számára a megélhetést kívánja biztosítani arra az esetre is, ha hitelezői ellene netalán végrehajtást vezetnének. Ezért korlátozzák az előidézett rendelkezések a magánhitelező kielégítését addig a mértékig, ameddig a közalkalmazott megélhetéséhez fűződő közérdek követeli. Ezt a korlátozást azonban kiterjeszteni nem lehet; mert az a hitelező jogos érdekeit kellő közérdek nélkül sértené s egyébiránt is a foglalásmentesség természetével nem volna összeegyeztethető, hogy a közalkalmazott havi járandóságából a végrehajtató rovására többet kapjon kezéhez, mint amennyit részére a törvény meghatározni rendel.

Nem szabad nevezetesen szem elől téveszteni, hogy azok a jogszabályok, amelyek a közalkalmazottak illetményeinek végrehajtásmentességét biztosítják, közérdeket szolgálnak, nem pedig az érdekelt tisztviselők magánérdekeit. Ha a tisztviselői fizetést a létviszonyok által megengedett mérven felül veszik igénybe a köztisztviselő tartozásainak fedezése céljából, azzal a köz nagyobb veszteséget szenved, mint amennyivel a foglalás korlátozása következtében a hitelező károsodik. Az illetmények minden korlát nélkül való lefoglalásának lehetősége arra az eredményre vezetne, hogy a közalkalmazott sem szolgálati kötelességének nem volna képes kellő módon eleget tenni, sem pedig állásának tekintélyét fenntartani nem tudná.³⁾

³⁾ L. az 1876: XXXI. t.-c. miniszteri indokolását.

Ezért az arra illetékes közhatalóságoknak, mint a közérdek védőinek törvényes feladatkörébe tartozik örködni afelett, hogy a közérdekben létesített mentességi szabályok szigorú pontossággal alkalmaztassanak. Ebben a feladatkörben azonban a közhatalóságok nem a tisztviselőnek az illetményekkel kapcsolatos magánérdekét védelmezik. Azokat az eszközöket, amelyek a kérdéses magánérdek védelmére szolgálnak, a végrehajtási eljárás jogszabályai adják meg. A végrehajtást szenvedő közalkalmazottnak ezek szerint magánérdekeit a végrehajtási szabályokban kijelölt úton kell megvédenie s nincsen evégből joga az illetékes hatóságoktól azt követelni, hogy tegyenek eleget az illetmények mentessége feletti örökös tekintetében reájuk rótt feladatnak.

A kifejtettekhez képest tehát az érdekelt közalkalmazott abból folyóan, hogy az illetékes közhatalóságok a mentességi jogszabályok alkalmazása tekintetében kötelességüket nem megfelelően teljesítették, a köz (állam vagy más köztisztület) ellen nem támaszthat olyan követelést, miszerint az illetmények helyes kiszolgáltatása visszamenőleg rendeltessék el, az illetményeknek tőle elvont része kezéhez utólag utalványoztassék ki, a hitelezők kielégítésére pedig csak akkora összeg fordíttassék, amekkor a követelések fedezésének céljára kijelölt keretből netalán fennmarad.

Nem vezetne eredményre az sem, ha a közalkalmazott a mentességi szabályok megsértése miatt a közigazgatási bírósághoz fordulna panasszal (1896: XXVI. t.-c. 27., 45. és 83. §.) arra hivatkozva, hogy illetményeit megcsönkítva kapta kézhez. Az ilyen panasz ugyanis nyilván alaptalan volna. Az állam vagy más köztisztület nevezetesen azzal, hogy az illetmények egy részét a közalkalmazott hitelezője javára utalta, voltaképpen a közalkalmazott helyett teljesített. Ehhez képest pedig a kiutalás megtörténtével a közalkalmazottnak az illetmények szolgáltatása iránt fennálló követelése kielégítést nyert.

Ki ellen léphet fel ilyen körülmények között a közalkalmazott az illetmények foglaltsmentességére vonatkozó végrehajtási szabályok helytelen értelmezéséből folyólag reá hárult sérelem miatt?

A magánhitelező ellen nyilván nem. A magánhitelezőnek az az eljárása ugyanis, amellyel a végrehajtást szenvedő közalkalmazott illetményeiből az illetékes hatóság által számára kiutalt összeget felvette, jogellenes nem volt. A hitelezőnek azt a követelését, amelynek kielégítésére vagy törlesztésére az illetménynek ez a része fordíttatott, a közalkalmazott amúgy is köteles lett volna megfizetni, mert azzal a hitelező irányában tartozásban állott. Annak, hogy a követelés kielégítésére a hitelező az illetményt teljes egészében igénybe nem vehette, a végrehajtási jogszabályokban megállapított korlátok szegték útját. Mivel pedig ezek a korlátok — amint már említve volt — nem a közalkalmazott magánérdekét szolgálják, hanem a közérdeket, abból a körülményből, hogy az illetékes hatóságok a foglaltsmentességi szabályokat helytelenül értelmezték, a közalkalmazottnak a hitelező irányában semmi igénye nem keletkezhetik.

A közalkalmazott tehát ezek szerint jogalap hiányában nem követelheti a hitelezőtől, hogy az az illetményekből részére — jól-lehet a jogszabályoknak meg nem felelő módon — kiutalt és általa felvett összegeket fizesse meg.

Maradna ezek szerint a közalkalmazott számára az a lehetőség, hogy a járandóságok szabálytalan kiutalása okából az eljárt hatósági személyekkel szemben támasszon követelést.

Jogszabály, hogy a közhivatalnokok a hivatali eljárásukban harmadik személynek okozott kárért csak abban az esetben felelnek, ha azt hivatali kötelességük vétkes megsértésével idézték elő, azaz ha a kár bekövetkezésében őket szándékosság vagy súlyos gondatlanság terheli. Kifejezetten kimondja ezt a törvényhatósági tisztviselőkre az 1886: XXI. t.-c. 89. §-a, a községi tisztviselőkre az 1886: XXII. t.-c. 86. §-a, a székesfővárosi tisztviselőire pedig az 1930: XVIII. t.-c. 64. §-a. Olyan törvényi rendelkezés ugyan, amely a kérdéses jogelvet általánosságban minden közalkalmazottra kiterjesztené; ez idő szerint nincsen, bírói gyakorlatunk mégis irányadónak ismeri el azt az összes közhivatalnokok s így az állam tisztviselői tekintetében is. Emellett azonban figyelemmel kell lenni a bírói gyakorlatban ide vonatkozólag állandóan követett arra a további jogelvre is, amely szerint a törvénynek vagy más jogforrásnak esetleges helytelen értelmezése s az azzal összefüggő ténykedés, ha jóhiszemű s nem a hivatali kötelesség vétkes megsértéséből ered, a közhivatalnokkal szemben a felelősség és a kártérítési kötelezettség megállapítására alapul nem szolgálhat.⁴⁾

A fentiekben ismertetett joggyakorlat mellett kétségen felül áll, hogy a végrehajtást szenvedett közalkalmazott, még ha az illetmény végrehajtásmentességére vonatkozó jogszabályok helytelen, de jóhiszemű értelmezése s a hivatali járandóságok ezzel összefüggő szabálytalan kiutalása miatt károsodás érte volna is, az illetmények kiutalása tárgyában eljáró hatósági személyekkel szemben kártérítési követelést sikerrel nem érvényesíthet.

Végso eredményként tehát — az előadottak egybevetése után — arra a megállapításra jutunk, hogy a végrehajtást szenvedő közalkalmazott javára illetményeinek a foglaltsmentességi jogszabályok helytelen, de jóhiszemű értelmezése alapján történt kiutalásából folyóan sem a köz (állam vagy más köztestület), sem a végrehajtható magánhitelező, sem pedig a kiutalás ügyében eljáró hatósági személyek ellen semminemű vagyoni igény nem származik.

Dr. Visky Károly miniszteri titkár.

⁴⁾ V. ö. Sárfy: Az állam, a helyi közületek és a közhivatalnokok vagyoni felelőssége, 23. l.; Szladits: A magyar magánjog vázlata. II. kötet, 283. l.; — továbbá l. még a Szladits—Fürst: A magyar bírói gyakorlat. Magánjog, II. kötet, 654. lapon közölt határozatokat, valamint a m. kir. Kúriának P. VI. 3119/1937. számú idevágó újabb határozatát (közölve Jogi Hírlap 1937. évf. 965. esetszám alatt).